

OSMANLI DEVLETİ'NDE İLETİŞİM MODERNLEŞMESİNİN TAŞRA BOYUTU: UŞAK KAZASI'NDA POSTA VE TELGRAF HİZMETLERİ (1870-1912)*

Biray ÇAKMAK

Özet: Çalışmada, Uşak Kazası'nda telgraf ve posta hizmetlerinde, 1870-1912 yılları arasında yaşanan değişim ele alınmaktadır. Çalışmada, ayrıca, Osmanlı merkezî ve taşra bürokrasisi ile Uşak ahalisinin, posta ve telgraf hizmetlerine yönelik tutumları tespit edilmeye çalışılmaktadır. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nin çeşitli tasniflerinde yer alan belgelerdeki bilgiler üzerine inşa edilen çalışma neticesinde, Uşak Kazası'nda, 1870-1908 yılları arasında telgraf ve posta hizmetlerinde önemli değişikliklerin yaşandığı, hem Osmanlı Devleti'nin, hem Uşak ahalisinin yeniliklere karşı müspet bir tutum takındığı, posta ve telgraf hizmetlerinden devletin merkeziyetçi bir taşra idaresini tesis ve idame için, ahalinin de çeşitli talep ve şikâyetlerini ilgili makamlara iletmek için azamî derecede istifade ettiği anlaşılmaktadır. Uşak ahalisinin, özellikle telgraf hatlarının tesisi için son derece talepkâr ve müspet bir tutum sergilediği görülmektedir.

Anahtar kelimeler: Uşak Kazası, Telgraf ve Posta Hizmetleri, modernleşme, II. Abdülhamit Dönemi, Osmanlı Taşra İdaresi.

A Glance at the Ottoman Modernisation in Communication in its Province: Post and Telegram in Uşak District (1870-1912)

Abstract: This study focuses on the changes in communication and posting services in Uşak District as well as perspectives of central Ottoman government, provincial bureaucracy and local communities of Uşak on these services between 1870 and 1912. Primary sources within the Prime Ministry Ottoman Archives reflect that the posting services in Uşak District experienced a major change that is positively perceived both by local communities and central government. Posting services, used by locals to reach officials for petitioning various demands and complaints and Ottoman governments to centralise remote corners of the empire. It can be said that the locals of Uşak had a positive look on the construction of telegram lines.

Key words: Uşak District, Posting and Telegram Services, modernisation, Reign of Abdulhamit the Second, Ottoman Provincial Administration.

---

* Bu çalışma, TÜBİTAK tarafından desteklenen 111K286 Nolu ve *Modernleşen Osmanlı Taşrasında Yönetmek ve Yönetilmek: Devlet, Eşrâf ve Muhâlefet (1876-1908)/Batı Anadolu Kazaları Örneğinde Bir İdârî Tarih Tahlihi* isimli proje kapsamında gerçekleştirilmiştir.

Giriş

19. yüzyılda Osmanlı Devleti, Batı'nın maddi kültür unsurlarını transferde, herhangi bir tereddüt yaşamadı. Osmanlı idarecileri, faydalı buldukları teknolojik yenilikleri, pragmatik bir anlayışla transfer ettiler (İnalçık, 1996, ss. 427-429). Bu çerçevede diğer teknolojik yeniliklere göre maliyetinin düşük olmasının da etkisiyle telgraf teknolojisi, kısa sürede transfer edildi. 1870'li yıllarda kazalar düzeyinde merkez ile taşra arasında telgraf hatları büyük ölçüde döşenmişti. Böylece telgraf hatları, kısa sürede tesis edilerek, büyük ölçüde, telgraf iletişim ağı kurulmuştu.

19. yüzyılda, geleneksel yapısını ana hatlarıyla muhafaza etmekle birlikte, Osmanlı posta hizmetleri, kayda değer değişiklikler geçirdi. Öncelikle posta hizmetleri, devlete münhasır olmaktan çıkarıldı. Halka da posta hizmetlerinden faydalanma hakkı tanındı. Gerek merkezde, gerek taşrada posta teşkilatında, esaslı düzenlemelere gidildi. Demiryolu ulaşımının başladığı yerlerde, postalar artık trenlerle taşınmaya başlandı. Böylece posta hizmetlerinde maliyetler düştü. Posta hizmetleri hızlandı. Posta çantaları, daha güvenli bir şekilde taşınmaya başlandı.

19. yüzyılda Osmanlı merkezî idaresi, ülke genelinde tesis ve inşa ettiği telgraf hatları ile tanzim ve takdim ettiği posta hizmetleri sayesinde, taşrada devlet otoritesini kuvvetlendirmeyi, memurlarını ve tebaasını daha fazla kontrol etmeyi, kısaca merkeziyetçi bir taşra idaresini tesis ve idame etmeyi amaçladı. Ayrıca tebaanın iletişim imkânları arttırılmaya ve hızlandırılmaya çalışıldı. Telgraf ve posta hizmetlerindeki yeniliklerin, ticaretin gelişmesine ve vergi gelirlerinin artmasına katkılarda bulunacağı da dikkate alındı (Ata, 1997, s. 72; Kaçar, 1995, ss. 46, 110). Gerek devlet gerek toplum tarafından telgraf ve posta hizmetlerinden her bakımdan istifade edildi¹.

Osmanlı Devleti, Tanzimat Dönemi'nden itibaren posta hizmetlerine ve telgraf hatlarının inşasına daha fazla önem verdi. Osmanlı Devleti, posta ve telgraf hizmetlerinde personeli, araç-gereci, âlât ve edevâtı temin etti. Ahali, telgraf direklerini temin ederek dikti. Ahali, nadir de olsa telgrafhaneleri ve postahaneleri, bedenen veya nakden maddi fedakârlıklarda bulunarak inşa da etti. Zira ahali, özellikle de eşraf, posta ve telgraf hizmetlerinin ticari ve idari önemini müdrikti.

1870'li yıllara kadar Memâlik-i Mahrûse-i Şâhâne'de, belli başlı idari ve ticari merkezler arasında telgraf hatları inşa edildi. II. Abdülhamit ve II. Meşrutiyet Dönemleri'nde eksik kalan, daha ziyade alt idari birimler arasındaki hatların inşa çalışmaları tamamlandı.

¹ Telgrafın, şikâyet kültürünün gelişmesine olan katkısına dair bk. Davison, 2004, s. 217.

Uşak Kazasına Telgraf Hattının İnşası

Uşak kazasına telgraf hattının inşası, Kütahya-Gediz hattının devamı olarak 1870 yılında gündeme geldi. Uşak kazasının birinci derecedeki idari merkezi konumundaki liva merkezi Kütahya'ya, 1867 yılında Bursa üzerinden telgraf hattı inşa edildi². Kısa süre sonra kazalar ahalisi, Kütahya sancağı dâhilindeki kazalara telgraf hatları inşa edilmesi için taleplerde bulundu. Uşak kazası ahalisi de Kütahya ve Uşak kasabaları arasında, Gediz kasabası üzerinden, bir telgraf hattı inşa edilmesini talep ederek, hattın direklerini temin edeceklerini, dikme masraflarını karşılayacaklarını taahhüt etti. Bunun üzerine Hüdavendigâr Vilayeti Valiliği, Kütahya Sancağı Mutasarrıflığından inşa edilmesi istenen hattın, gelirinin masrafını karşılayıp karşılamayacağı, ahalinin yapmayı taahhüt ettiği maddi yardımın mahiyeti hakkında bilgi istedi. Daha sonra Kütahya Sancağı Mutasarrıflığı da Uşak Kazası Kaymakamlığından konuyla ilgili bilgi talep etti. Uşak Kazası Kaymakamlığı, Kütahya sancağına mazbata ile cevap verdi. Ahalinin hattın bir an önce inşa edilmesini, İzmir ve çevre kazalar ile olan ticaretleri sebebiyle telgraf muhaberatına acil ihtiyaç duyulduğunu ifade ettiğini, direkleri temin ederek dikme masrafını karşılamayı, *kemâl-i hoşnudi ile taahhüt ettiğini* bildirdi. Kütahya Sancağı Mutasarrıflığı, bu bilgileri mazbata ve olumlu görüşü ile birlikte 9 Eylül 1870 tarihinde Hüdavendigâr vilayetine arz etti. Kütahya Sancağı Mutasarrıflığı, aynı zamanda telgraf hattının gelir-gideri ile ilgili görüşlerini de Hüdavendigâr Vilayeti Valiliği ile paylaştı. İlk yıllarda hattın gelirinin, masraflarını/memur maaşlarını karşılayamama ihtimalinin yüksek olduğunu, bunun, *ahâlinin göreneksizliğinden ve (telgrafın) muhâsenât-ı fî'iliyesini lâyıkıyla bilememesinden ileri gelebileceğini, ancak ilerüde âsâr-ı nâfi'asını ve muhâberâtın sür'at-ı cereyânını gördükçe bi't-tabi' emri-i muhâbere(nin) çoğalarak vâridât(ın) tezâyüd ideceğini*, telgrafın idari işlerdeki, aşar müzayedelerindeki ve diğer önemli işlerdeki muhaberatı kolaylaştıracağını, telgraf sayesinde devletin ve ahalinin, özellikle tüccarın, büyük faydalar sağlayacağını, Uşak kazasının büyüklüğü ve tüccarının İzmir ile olan ticaretinin fazlalığı dikkate alındığında Uşak kazası telgraf gelirinin oldukça fazla olacağını bildirdi³. Akabinde konuyu, Hüdavendigâr Vilayeti İdare Meclisi görüştü. Hattın inşasının, gerekli ve faydalı olduğuna karar verdi. Alınan bu kararı, Hüdavendigâr Vilayeti Valiliği, 25 Eylül 1870 tarihinde, Dâhiliye Nezaretine bildirdi⁴. Dâhiliye Nezareti ise konuyu, 13 Ekim 1870 tarihinde Nâfi'a Nezaretine havale etti. Nâfi'a Nezareti, Dâhiliye Nezaretine, 23 Kasım 1870 tarihinde cevap verdi. Kütahya-Gediz-Uşak telgraf hattı için Avrupa'dan getirtilecek tel, âlât ve edevât masrafi olan 26947 frankın ve tayin olunacak

² BOA. A. MKT. MHM. 372/21, 6 Ocak 1867/29 Ş 1283. Ayrıca bk. Kaçar, 1995, s. 104.

³ BOA. İrade, Dâhiliye, 43437, 14 Aralık 1870/20 N 1287, lef 3.

⁴ BOA. İrade, Dâhiliye, 43437, 14 Aralık 1870/20 N 1287, lef 2.

memurlara aylık ödenecek maaş tutarı olan 6754 kuruşun, 1287 senesi (13 Mart 1871-12 Mart 1872) bütçesine ithali için irade-i seniyyenin çıkması gerektiğini bildirdi⁵. Neticede 13 Aralık 1870 tarihli arz tezkiresi üzerine 14 Aralık 1870 tarihinde, irade-i seniyye çıktı⁶. Kısa süre sonra da hattın inşa çalışmalarına başlandı. Hat için gerekli olan tel, âlât ve edevât, Avrupa'dan getirildi. Ahali, taahhüt ettiği şekilde telgraf direklerini tedarik ederek, hat güzergâhına dikti. Uşak-Gediz-Kütahya telgraf hattının inşası, 7 Ekim 1871 tarihinde tamamlandı. Telgraf haberleşmesine başlandı⁷. Böylece Uşak kazası, telgraf hattıyla Gediz kazası üzerinden idari merkez konumundaki Kütahya kasabasına bağlandı.

Uşak kazası, idari bakımdan Kütahya sancağına bağlı idi. Bununla birlikte Uşak kazasının Aydın vilayeti ile güçlü ticari bağları vardı. Uluslararası ihracat ve ithalat limanı konumundaki İzmir'in hinterlandında yer alan Uşak kazasından halı, afyon, hububat ve palamut, İzmir limanı vasıtasıyla Avrupa ülkeleri ile Amerika'ya ihraç edilirdi. Avrupa mamul malları da aynı yolla Uşak kazasına ithal edilirdi (Çakmak, 2008). Kısaca ifade etmek gerekirse Uşak kazasının Kütahya sancağı ve Hüdavendigâr vilayeti ile idari, Aydın vilayeti ile güçlü ticari bağları vardı. Bu sebeple Uşak kazası ile Aydın vilayetinin merkezi olan İzmir şehri arasında doğrudan telgraf hattına ihtiyaç duyuldu. Zira iki vilayet arasındaki telgraf muhaberatı, uzaktan dolaşmak suretiyle gayet uzun bir zamanda gerçekleşmekteydi. 1870'li yıllardan itibaren Uşak kazası eşrafı, bu doğrudan hattın inşası için mütemediyen taleplerde bulundu. Aydın vilayeti ile Kütahya sancağı arasında doğrudan bir telgraf hattının inşası, çevre kazalar ahalisi ile Osmanlı taşra idarecileri tarafından da sık sık gündeme getirildi. Bu çerçevede Uşak-Eşme veya Simav-Demirci arasında bir telgraf hattının inşası talep edildi. 1882 yılında hem ahali hem taşra idarecileri, iki vilayet arasında, doğrudan telgraf muhaberesi için ya Uşak-Eşme, ya da Simav-Demirci arasında bir telgraf hattı inşa edilmesini istediler⁸. Osmanlı merkezî idaresi, bu mahallî talebi, münasip ve gerekli gördü⁹. Ancak mali imkânsızlıklar sebebiyle hattın inşasını, ertelenmek zorunda kaldı. Demirci-Simav arasında doğrudan bir telgraf hattı inşası, daha sonraki yıllarda da belirli aralıklarla gündeme getirildi¹⁰.

Uşak-Eşme arasında bir telgraf hattı inşasını Uşak kazası ahalisi ve özellikle eşrafı, sık sık talep etti. 1872 yılında Uşak kazası ahalisi, kazalarının büyük ve eski bir ticaret mahalli olduğunu, *dâ'ima menbâ'-ı servet ve ticaret olan Aydın*

⁵ BOA. İrade, Dâhiliye, 43437, 14 Aralık 1870/20 N 1287, lef 1.

⁶ BOA. İrade, Dâhiliye, 43437, 14 Aralık 1870/20 N 1287, lef 3.

⁷ BOA. ŞD. 2395/17, Dersaadet 1/843, 18 Ekim 1871/3 Ş 1288.

⁸ BOA. ŞD. DH. 2454/13, Dersaadet 6/1213, 23 Mayıs 1882/5 B 1299.

⁹ BOA. ŞD. DH. 2454/13, Dersaadet 6/1213, 23 Mayıs 1882/5 B 1299.

¹⁰ BOA. DH. MKT. 2057/30, 1 Mart 1893/12 Ş 1310; BOA. DH. MKT. 2299/36, 24 Ocak 1900/22 N 1317; BOA. DH. MKT. 710/50, 19 Mayıs 1903/21 S 1321; BOA. DH. MKT. 1182/31, 13 Temmuz 1907/2 C 1325.

vilayetiyle ahz ü i'tâlarının cari bulunduğunu ifade ederek, Uşak kazası ile Aydın vilayeti arasında doğrudan bir telgraf hattı inşa edilmesini talep etti. Ahali ayrıca telgraf direklerini temin ederek meccanen dikeceklerini de taahhüt ettiler. Ahalinin taleplerini/taahhütlerini, Uşak Kazası Kaymakamlığı, Kütahya sancağı vasıtasıyla Hüdavendigâr vilayetine ulaştırdı. Hüdavendigâr vilayeti, 15 Haziran 1872 tarihinde, gereğini, idare meclisi mazbatasını ile Sadaret'e arz etti¹¹. Sadaret de gereğini, Haziran 1872 tarihinde Telgraf Nezaretine bildirdi¹². Telgraf Nezareti, 1 Ağustos 1872 tarihinde Sadaret'e cevap verdi. Uşak-Gediz-Kütahya arasında zaten bir telgraf hattı olduğunu bildirdi¹³. Akabinde konuyu, Şûrâ-yı Devlet, Dâhiliye Dairesi müzakere etti. Telgraf Nezaretiyle benzer bir mütalaada bulundu. Bunun üzerine Sadaret, 23 Ağustos 1872 tarihinde, Hüdavendigâr vilayetine, aynı şekilde bilgi verdi¹⁴. Böylece ahalinin talebi, yerine getirilmedi.

Uşak kazası ahali ve tüccarı, 1894 yılında, 'Uşşâk kazâsının ehemmiyet ve cesâmetinden ve mu'âmelât-ı ticâriyyesi İzmir'e tâbi' bulunduğu hâlde doğrudan doğruya oraya telgraf hattı olmaması yüzünden mu'âmelât-ı mezkûrenin sekte-dâr idüğünden bahsle 'Uşşâk telgraf hattının Eşme'ye kadar temdîdiyle İzmir'e rabt edilmesini talep etti. Ahali ve tüccar, hattın inşası için gerekli olan masrafları karşılamayı da taahhüt etti. Gereğini, Hüdavendigâr vilayeti, 17 Şubat 1894 tarihinde, mazbata ile Dâhiliye Nezaretine, Dâhiliye Nezareti de 11 Mart 1894 tarihinde, Telgraf ve Posta Nezaretine bildirdi¹⁵. Ancak bu talep de yerine getirilmedi.

1893 yılında irade-i seniyye ile redif taburlarının daha hızlı toplanmalarını ve sevk edilmelerini sağlayacak şartları mahallerinde araştırarak, tespit etmek amacıyla görevlendirilen Erkan-ı Harbiye subaylarından Karahisar-ı Sahip redif fırkası zabiti Seraskerliğe takdim ettiği layihada, Uşak ile Eşme arasında bir telgraf hattının inşasını elzem gördü. Bunun üzerine Seraskerlik, keyfiyeti, İkinci Ordu Müşirliğinden sordu. İkinci Ordu Müşirliği, Uşak-Eşme kazaları arasında telgraf hattı inşasının gerekli olduğunu, verdiği cevapta ifade etti. Seraskerlik, 31 Temmuz 1893 tarihinde Sadaret'e gereğini arz etti. Bunun üzerine Sadaret, Telgraf ve Posta Nezaretine, 5 Ağustos 1893 tarihinde, gereğinin yapılmasını emretti. Ancak Eşme-Uşak arasında, telgraf hattı yine

¹¹ BOA. ŞD. 1535/57, Hüdavendigâr 1/237, 23 Ağustos 1872/18 C 1289.

¹² BOA. BEO. Ayniyat Defteri (AYN. d), 1005, Posta Telgraf, s. 79, 25 Haziran 1872/13 Haziran 1288; BOA. ŞD. 1535/57, Hüdavendigâr 1/237, 23 Ağustos 1872/18 C 1289.

¹³ BOA. ŞD. 1535/57, Hüdavendigâr 1/237, 23 Ağustos 1872/18 C 1289.

¹⁴ BOA. ŞD. 1535/57, Hüdavendigâr 1/237, 23 Ağustos 1872/18 C 1289.

¹⁵ BOA. DH. MKT. 214/62, 11 Mart 1894/4 N 1311.

inşa edilemedi¹⁶. Bunda, Osmanlı kamu maliyesinin içinde bulunduğu menfi şartların etkisi aşikârdı.

1908 yılında, Uşak kazası ile Çal ve Çivril kazaları arasında telgraf hattının inşası gündeme geldi. Üçüncü Çal ve Dördüncü Çivril taburları Uşak alayına bağlıydı. Çal ve Çivril kazaları, alay merkezi Uşak kasabasına, mesafe olarak fazla uzak olmamalarına rağmen, Uşak ile Çal ve Çivril kazaları arasındaki telgraf muhaberatı, yaklaşık üç gün sürmekteydi. Çal kazasından alay merkezi Uşak kasabasına çekilen bir telgraf, Kütahya, Karahisar-ı Sahip, Akşehir ve Isparta gibi merkezleri dolaşmak zorundaydı. Bu merkezlerin muhaberatı yoğun olduğu zamanlarda telgraflar, her bir merkezde birer ikişer saat beklemek zorunda kalmaktaydı. Bu gecikmenin giderilmesi gerektiğini, Yedinci Karahisar-ı Sahip redif fırkası kumandanlığı, Harbiye Nezaretine bildirdi. İlgili kumandanlık, Umum Erkan-ı Harbiye Dairesine, Uşak kazası ile Çal ve Çivril kazaları arasında telgraf hattı inşa edildiği takdirde aşar ihaleleri zamanında hazine gelirlerinin de artacağını, hattın inşasının, ticari bakımdan önemi aşikâr olan Uşak kazasının *tezyîd-i servetine* katkıda bulunulacağını ve askerî muhaberatın hızlanacağını bildirdi. Harbiye Nezareti, Dâhiliye Nezaretine, 10 Kasım 1908 tarihinde, *sûret-i iş'âra ve muhâberât-ı 'askeriyenin her nokta-ı nazardan teshîl ve tesrî'-i cereyânı emrindeki ehemmiyet-i mahsûsaya nazaran iktizâ-yı hâlin ifâ ve inbâsına himemm-i 'aliyye-i dâverileri(nin) masrûf buyurulma(sını)* bildirdi¹⁷. Bunun üzerine Dâhiliye Nezareti, 17 Kasım 1908 tarihinde, Posta ve Telgraf Nezaretine bilgi vererek, gereğinin yapılmasını talep etti¹⁸. Ancak bu telgraf hattının inşası da gerçekleştirilemedi.

Uşak kazası redif fırkası kumandanlığı, 1912 yılında, Saruhan sancağına, Selendi nahiyesi merkezinde bir posta ve telgraf merkezi açılması gerektiğini bildirdi. Eşme redif taburunun üçüncü bölüğü merkezinin Selendi nahiyesi olduğunu, bölüğü oluşturan köylerin Eşme ve Kula kazaları dâhilinde bulunduğunu ifade etti. Ayrıca askerlik işlemlerinin daha hızlı bir şekilde yürütülebilmesi, seferberlik hâlinde asker sevkiyatının aksamaması için Selendi nahiyesinde bir telgraf ve posta merkezi açılmasının gerekli olduğunu bildirdi. Eşme ve Kula kazaları ile Selendi nahiyesi arasında posta hizmeti ile telgraf muhaberatı bulunmadığını, bu sebeple *efrâd-ı cedîde ve ihtiyâtiyye celb ve cem'i(nin) te'ehhürâta dûcâr olmakda bulunduğunu* ifade etti. Bunun üzerine Saruhan Mutasarrıflığı, 28 Ocak 1912 tarihinde, Aydın vilayetine, Aydın vilayeti de 6 Şubat 1912 tarihinde Dâhiliye Nezaretine, gereğinin yapılmasını bildirdi¹⁹. Akabinde de gereğini, Dâhiliye Nezareti, Posta ve Telgraf ve Telefon

¹⁶ BOA. BEO. 18771, 5 Ağustos 1893/22 M 1311.

¹⁷ BOA. DH. MKT. 2661/33, 17 Kasım 1908/22 L 1326.

¹⁸ BOA. DH. MKT. 2661/33, 17 Kasım 1908/22 L 1326.

¹⁹ BOA. DH. İD. 119-2/72, 4 Mart 1912/15 Ra 1330.

Nezaretine arz etti²⁰. Posta ve Telgraf ve Telefon Nezareti, 3 Mart 1912 tarihinde Dâhiye Nezaretine cevap verdi. Selendi nahiyesinde posta ve telgraf merkezi açılması hâlinde sarfına ihtiyaç duyulacak meblağa, bütçede karşılık olmadığını, bu sebeple *imkân husûlünde icâbına bakılmak üzere keyfiyet(in) defter-i mahsûsuna kayd idildiğini* bildirdi²¹. Dâhiliye Nezareti de kısa süre sonra Aydın vilayetine, aynı şekilde bilgi verdi²².

Demiryollarının inşası, telgraf hatlarındaki mevcut düzenin değişmesine sebep oldu. Demiryolu şirketleri, hatları güzergâhında kendi telgraf direklerini dikiyorlardı. Osmanlı Devleti, demiryolu şirketlerinin diktiği telgraf direklerine, kendi telgraf tellerini bağlama hakkını, erken tarihlerden itibaren imtiyaz şartnamelerine ve mukavelenamelerine koydurdu²³. Nitekim 1900'lü yıllarda, Posta ve Telgraf Nezareti, Batı Anadolu'da demiryolu hatları güzergâhındaki telgraf muhaberatı noksanlarını, Aydın ve Kasaba Demiryolları Şirketlerine ait direkler üzerinden yeni hatlar çekmek suretiyle gidermek amacıyla çalışmalar yaptı. Çalışmalar neticesinde, İzmir-Kasaba-Alaşehir-Uşak-Karahisar-ı Sahip ve İzmir-Aydın-Dinar güzergâhlarında dokuz yüz km tel çekilmesine, istasyonlarda yirmi dört merkez açılmasına gerek olduğu, bunlar için tesis masrafı olarak bir defaya mahsus, 53985 franka ve 228995 kuruşa, daimî masraf olarak yıllık 4435 franka ve 253800 kuruşa ihtiyaç bulunduğu anlaşıldı. Posta ve Telgraf Nezareti, 30 Ekim 1904 tarihinde, Dâhiliye Nezaretine, söz konusu meblağların, bütçeye *zamîmeten idhâline müsâ'ede hususunu*, Sadaret'e takdim etmesini bildirdi²⁴. Bunun üzerine Dâhiliye Nezareti, 9 Kasım 1904 tarihinde, Sadaret'e, gereğini bildirdi²⁵.

Uşak Kazasında Posta Hizmetleri

Osmanlı Devleti'nde, 19. yüzyılda posta hizmetleri, önemli değişiklikler geçirdi. Bununla birlikte posta hizmetlerinde geleneksel yapı da varlığını genel olarak sürdürdü. Menzilhâne²⁶ ve posta sürücülüğü uygulaması devam etti.

²⁰ BOA. DH. İD. 119-2/72, 4 Mart 1912/15 Ra 1330.

²¹ BOA. DH. İD. 119-2/72, 4 Mart 1912/15 Ra 1330.

²² BOA. DH. İD. 119-2/72, 4 Mart 1912/15 Ra 1330.

²³ 1874 yılında Aydın vilayetindeki Manisa-Kasaba-Alaşehir güzergâhındaki telgraf hattı telleri, İzmir-Kasaba-Alaşehir güzergâhında yapılan demiryolu boyunca kumpanya tarafından dikilen telgraf direklerine bağlandı. Osmanlı Devleti, bu telgraf hattı için sadece *edevât bahâsı ola(rak) 26000 bu kadar frank ile 20000 kuruş kadar masârif-i nakliye ve sâ'ire* sarfetti (BOA. BEO. Ayniyat Defteri (AYN. d), 1008, Posta Telgraf, s. 68, 5 Nisan 1874/17 S 1291).

²⁴ BOA. ŞD. 1148/20, Telgraf 2/267, 24 Ocak 1905/18 Za 1322.

²⁵ BOA. ŞD. 1148/20, Telgraf 2/267, 24 Ocak 1905/18 Za 1322.

²⁶ Menzilhane, kısaca ulakların/tatarların/posta sürücülerinin ihtiyaçlarının karşılandığı emniyetli mola yerleri idi (Yazıcı, 1995, ss. 24-25; Koloğlu, 1995, s. 601; Halaçoğlu, 1995, ss. 14-15).

Uşak kazası, *muntazam*²⁷ telgrafhane, postane ve posta sürücüsü bulunan bir merkez idi. Uşak kazasında Banaz ve Göbek nahiyelerinde posta şubeleri vardı²⁸. Posta memuru bulunamayan bu posta şubeleri, *bey'iyye*²⁹ ile idare edildi³⁰. Kaza merkezi Uşak kasabası ile Göbek ve Banaz nahiyeleri posta şubeleri arasındaki postaları, süvari zabıtalara nakletti (Mustafa İhsan, 1308, s. 53). Uşak postanesi, yurt içi ve yurt dışı havalename ve posta paketi kabul ederdi³¹.

Uşak kazası, İstanbul ile İzmir arasındaki posta güzergâhında yer aldı. Posta, İstanbul'dan çıkar, Cuma günü, vapurla Mudanya'ya gelirdi. Aynı gün, Bursa ve İnegöl'e, Cumartesi günü, Yenişehir, Bilecik ve Söğüt'e, Pazar günü Eskişehir'e ve Kütahya'ya varırdı (Mustafa İhsan, 1308, s. 53). Pazar günü, Kütahya merkezine gelen posta tatarı, burada postayı, İzmir tatarına teslim ederdi. İzmir tatarı, salı günü yola çıkardı. Posta, salı günü gece, Hacıköy'e, çarşamba günü sabaha doğru posta ve telgraf merkezi bulunan Gediz kasabasına varırdı. Kütahya-Hacıköy ve Hacıköy-Gediz arası yaklaşık kırkar km idi. Bu iki yerde birer tane menzilhane vardı. Posta, sekiz saat uzaklıktaki Uşak'a, çarşamba günü akşam ulaşırdı. Bu arada da bir tane menzilhane vardı. Daha sonraki güzergâh merkezleri Takmak/Eşme, Kula ve Alaşehir idi. Posta perşembe günü Takmak'a ve Kula'ya; cuma günü, Alaşehir'e varırdı. Posta buradan, trenle İzmir'e giderdi (Mustafa İhsan, 1308, s. 55). Bu güzergâhta postalar, İstanbul-Mudanya arasında İdare-i Mahsûsa vapurları, Mudanya-Söğüt arasında araba, Söğüt-Kütahya arasında hayvanlar ile taşınırdı. Kütahya-İzmir arasında da posta yine hayvanlarla naklolunurdu. Bunu da tatarlar/posta sürücüleri yapardı (Mustafa İhsan, 1308, s. 59). Alaşehir-İzmir arasında, trenle giden postaları ise seyyar memurlar taşırdı. İzmir-Alaşehir arasında, Alaşehir, Salihli, Sart, Ahmetli, Kasaba, Manisa, Menemen ve İzmir'de tren istasyonları vardı (Mustafa İhsan, 1308, ss. 59-60). Postalar, İzmir'den çarşamba günü yola çıkarak, aynı güzergâhtan İstanbul'a giderdi (Mustafa İhsan, 1308, s. 65).

²⁷ Buradaki *muntazam* ıstılahı, Posta Nezareti tarafından müdür tayin edilen posta merkezini ifade etmekteydi. Osmanlı posta teşkilatında, merkezler, *muntazam* ve *gayr-i muntazam* olarak ikiye ayrılırdı. *Gayr-i muntazam* terimi, Posta Nezareti tarafından müdür tayin edilmeyen ve posta hizmetlerinin, mahallinde istihdam edilen görevlilerle yürütüldüğü posta merkezlerini ifade etmekteydi (Yazıcı, 1992, ss. 337-338; Yazıcı, 1985, s. 1638).

²⁸ 1883-1884/H.1301 Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesi, Defa 12, Feraizcizade Matbaası, Bursa, s. 230.

²⁹ Bey'iyye; pul, kıymetli kâğıt ve benzeri şeylerde satıcıya bırakılan satma payı anlamına gelmektedir (Develioğlu, 2010, s. 108).

³⁰ 1883-1884/H.1301 Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesi, Defa 12, Feraizcizade Matbaası, Bursa, s. 230.

³¹ 1907-1908/H.1325 Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesi, Defa 34, Matbaa-ı Vilayet, Bursa, s. 297.

İzmir'den hareket ederek Alaşehir, Kula, Takmak, Uşak, Gediz ve Kütahya üzerinden İstanbul'a ulaşan posta yolu, belirli aralıklarla güvenlik sorunlarıyla gündeme geldi. Nisan 1861 tarihinde posta tatarı, refakatinde bulunan sürücü Hasan, dört süvari zaptiyesi ve iki beygir yükü emanet akçesi ile İzmir'den İstanbul'a doğru yola çıktı. Posta, 5 Nisan'da, gece bir buçuk sularında Takmak kazasından hareket ederek, sabah saat altı sularında İnay kazası dâhilinde, Çiftekuyular isimli yere geldiğinde saldırıya uğradı. On beş kişilik bir eşkıya grubu, silah kullanmak suretiyle postaya saldırdı. Eşkıyalar, posta tatarının, sürücüsünün ve zaptiyelerden birinin bindiği atları öldürdü. Eşkıyalar, ayrıca tatarın heybesini, posta hurcunu, emanet akçesini ve evrakını alıp kaçtılar. Bunun üzerine Uşak kazasından süvari çavuşu Bekir Çavuş, maiyetinde süvari ve silahlı zaptiyeler olduğu halde, eşkıya üzerine gönderildi. Hüdavendigâr eyaleti, 22 Nisan 1861 tarihinde Sadaret'e, gelişmeler hakkında bilgi verdi. Akabinde Sadaret, Hüdavendigâr eyaletine, eşkıyanın yakalanmasını emretti³². Postaları tehdit eden bu ve benzeri olaylar üzerine alınması gereken güvenlik tedbirleri gündeme geldi. Neticede Hüdavendigâr eyaleti, Uşak ile Takmak kazaları arasında, yeni bir karakolhanenin inşa edilmesine karar verdi. Hüdavendigâr eyaleti, akabinde Sadaret'e, Uşak ve Takmak kazaları arasındaki mesafenin yaklaşık altmış km olduğunu, iki kaza arasındaki posta yolu üzerinde *muhataralı mahaller* bulunduğunu, buna karşılık iki kaza arasında, iki nefer zaptiyesi olan sadece bir karakolhane³³ olduğu için posta yolunun güvenliğinin tam anlamıyla sağlanamadığını, bu sebeple posta yolu üzerinde bir tane daha karakolhane inşasına ihtiyaç duyulduğunu, karakolhaneyi ahalinin meccanen inşa etmeyi taahhüt ettiğini bildirdi. İnşa edilecek olan yeni karakolhane ile beraber iki karakolhanede, süvari ve piyade olmak üzere toplam dokuz nefer zaptiye askerinin istihdamına izin verilmesini talep etti. Aynı zamanda söz

³² BOA. A. MKT. UM. 468/47, 28 Nisan 1861/17 L 1277.

³³ Bu karakolhaneler, Tanzimat öncesinin derbentlerini hatırlatmaktadır. Bilindiği üzere derbentler, yol üzerindeki muhataralı mevkilerde inşa edilirler, ora ve/veya çevresi ahaliyi yolların güvenliğini sağlar ve bu hizmetlerine karşılık, bazı vergilerden muaf tutulurdu. Bu hususta ayrıntılı bilgi için bk. Orhonlu, 1967; Halaçoğlu, 1995, s. 13-14. Bu hususta, yani derbentten karakolhaneye geçişe dair bk. *Mâlîye Nezâret-i celîlesinin 3 Receb 1275 târîhiyle Meclis-i Vâlâya i'tâ buyurulan bir kıt'a takrîrine nazarın Kütahya Sancağı dâhilinde kâ'in Harmancık kazasının ba'zı mahalleri cadde olduğu hâlde hâli ve kühistân olub kurb ve civârında karye dahi bulunmadığından tarik-i mezkûrun istihsâl-i emniyyeti için üç bin yüz elli gurus masrafla müceddeden iki 'aded derbend inşâ' olunarak emsâli vechle beherinde altmışar gurus ma'âşla dörder nefer derbendci ve cümlesine nezâret itmek üzere doksan gurus mâhiye ile bir nefer derbend çavuşunun istihdâmı mahallinden iş'âr ve istizân olunmuş ve mahall-i mezkûreye ol vechle derbend inşâsı ve neferât ikâmesi mevki'ce lüzûm-ı kavîl üzerine olarak muvâfik-ı maslahat görünmüş olduğundan ber-müceb-i istizân ifâ-yı muktezâsının nezâret-i müşârünileyhâya havâlesi meclis-i vâlâda dahi tezekkür kılınmış ise de ol bâbda ne vechle...*(BOA. MVL. 583/32, 17 Şubat 1859/14 B 1275).

konusu zaptiye askerlerinin, mevcutlar arasından istihdamına imkân olmadığını da bildirdi. Bunun üzerine, konu, Sadaret tarafından Maliye Nezaretine havale edildi. Maliye Nezareti, Muhasebe Meclisinin mütalaasına istinaden, talebi uygun buldu. Sadaret, evrakı, 26 Mayıs 1862 tarihinde Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye'ye gönderdi. 19 Haziran 1862 tarihinde konuyu görüşen Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye, dokuz nefer zaptiye askerinin istihdam edilmesi ile ilgili mahallî talebi yerinde buldu. Gereğini yapılması için Maliye Nezaretinin bilgilendirilmesine karar verdi³⁴. Bunun üzerine Sadrazam, 3 Temmuz 1862 tarihli arz tezkeresi ile gerekli olan irade-i seniyyeyi talep etti. 4 Temmuz 1862 tarihinde, iki karakolhanede toplam dokuz nefer süvari ve piyade zaptiye askerinin istihdamına izin veren irade-i seniyye çıktı³⁵. Daha sonra yeni karakolhane inşa edilerek zaptiyeler istihdam edildi. Ancak daha sonraki yıllarda tatar postalarının güvenliği, sorun olmaya devam etti. Eşkıyalar, tatar postalarına saldırılarını sürdürdüler³⁶.

Demiryolları, posta hizmetlerinde de önemli değişikliklerin yaşanmasına sebep oldu. Alaşehir-Uşak arasında demiryolunun faaliyete geçmesi üzerine Aydın vilayeti, Alaşehir-Kula-Eşme-Uşak arasında haftada bir defa gidip-gelmekte olan tatar postasının demiryolu ile her gün sevk ve teatisinin lazım geldiğini, bu sebeple Alaşehir-Uşak arasındaki tatar sürücülüğünün 13 Eylül 1897 tarihinden itibaren kaldırıldığını, Alaşehir-Kula ve Elvanlar-Eşme aralarında birer posta

³⁴ BOA. MVL. 630/18, 15 Haziran 1862/17 Z 1278. Ayrıca bk. BOA. İrade, Meclis-i Vâlâ, 21174, 4 Temmuz 1862/6 Muharrem 1279, lef 1.

³⁵ BO. İrade, Meclis-i Vâlâ, 21174, 4 Temmuz 1862/6 Muharrem 1279, lef 1.

³⁶ BOA. DH. MKT. 2009/126, 12 Ekim 1892/20 Ra 1310. Postalara yapılan saldırıların artması üzerine, Hüdavendigâr vilayeti, bazı tedbirler almak zorunda kaldı. Postaların, demiryolu bulunan yerlerde demiryolu ile, bulunmayan yerlerde ise gündüz taşınmasını kararlaştırdı. Akabinde Hüdavendigâr vilayetinin tedbirlerini, Dâhiliye Nezareti, Telgraf ve Posta Nezaretine bildirdi. Konuyla ilgili mütalaasını istedi. Telgraf ve Posta Nezareti, Dâhiliye Nezaretine, postalardan beklenenin, *muhâberât ve mürâselâtın tesrî'yle mesâlih-i 'umûmiyyenin teshîli kaziye-i mutenâ-bahâsı ol(duğunu), te'mîn-i nakliyât ve mu'âmelât için* devletin birçok masraf yaptığını, memurlar tayin ettiğini, postaların muhafazası için zaptiyeler istihdam ettiğini, *böyle kesret-i nüfûsu ve vüsat-ı ticâreti derkâr olan bir vilâyet (Hüdavendigâr) dâhilinde postalar nakliyâtının yalnız gündüze hasrî(nin) muhâberât-ı mühimme-i resmîye ile muhâberât-ı ticâriyyeyi mütesilsilen sâ'ir vilâyâta da te'sîr edecek sûrette te'ehhürâta dâcâr ve posta vâridâtını da sekte-dâr iderek hazîne-i celîleyi ve ahâliyi ızrâr ideceği cihetle câ'iz olamayacağı(ni), memâlik-i mahrûse-i şâhânenin her tarafında olduğu gibi vilâyet-i 'aliyyeleri (Hüdavendigâr) dâhilinde dahi postaların te'âtîsi(nin) kadîmî vechle gice ve gündüz nakl ve te'âtîsi(nin) maslahaten elzem olduğunu, bu sebeple postaların yanında kâfi derecede jandarma bulundurulması lüzûmunu* bildirdi. Bunun üzerine Dâhiliye Nezareti, 28 Şubat 1899 tarihinde Hüdavendigâr vilayetine, aynı şekilde bilgi verdi (BOA. DH. MKT. 2171/112, 28 Şubat 1899/17 L 1316).

sürücülüğünün ihdas edildiğini, ihdas edilen Alaşehir-Kula arası sürücülüğünün, *münâkasa usûlü* ile aylık 400 kuruşa, Eşme-Elvanlar arası sürücülüğünün, aylık 100 kuruşa talipleri uhdesine ihale edildiğini, Posta ve Telgraf Başmüdürlüğü ifadesiyle Dâhiliye Nezaretine bildirdi. Söz konusu meblağın, bütçenin ilgili tertibinden sarfına izin verilmesini talep etti. Bunun üzerine Dâhiliye Nezareti, Posta ve Telgraf Nezaretine, gereğinin yapılmasını bildirdi. Daha sonra konuyu, Posta ve Telgraf Nezareti Meclisi görüştü. Telgraf ve Posta Nezareti, meclis tarafından alınan olumlu kararı, tezkire ile Dâhiliye Nezaretine, Dâhiliye Nezareti de 9 Ocak 1898 tarihli tezkire ile gereğini, Sadaret'e bildirdi. Sadaret'in havalesi ile konuyu, 18 Mart 1898 tarihinde Şûrâ-yı Devlet, Maliye Dairesi görüştü. Alaşehir-Uşak kazaları arasındaki tatar sürücülüğünün 13 Eylül 1897 tarihinden itibaren kaldırılmasını, Alaşehir-Kula ve Elvanlar-Eşme aralarında birer posta sürücülüğünün ihdas edilmesini uygun buldu. Alaşehir-Uşak arası tatar sürücülüğünün kaldırılması ile tasarruf edilen meblağın hazineye ithaline, aylık beş yüz kuruşluk münâkasa bedelinin bütçenin ilgili kaleminden sarfına karar verdi³⁷. 9 Nisan 1898 tarihli arz tezkiresi üzerine de 29 Nisan 1898 tarihinde, *mücibince* irade-i seniyye çıktı³⁸. Alaşehir-Uşak arasında demiryolunun faaliyete geçmesi üzerine Hüdavendigâr vilayeti de, postaların demiryolu ile taşınması imkânının doğmasından dolayı yapılması gereken düzenlemeler hakkında Dâhiliye Nezaretine bilgi verdi. Hüdavendigâr vilayeti, Uşak-Gediz kazaları arasında posta sürücülüğünün ihdas edildiğini, bu sürücülüğün *münâkasa usûlü* ile aylık üç yüz seksen beş kuruş bedelle talibine ihale edildiğini, 13 Ocak 1898 tarihinden itibaren işlemeye başladığını bildirdi. Aylık üç yüz seksen beş kuruşun bütçenin ilgili tertibinden karşılanmasını istedi. Dâhiliye Nezareti, bu talebi, Posta ve Telgraf Nezaretine takdim etti³⁹. Posta ve Telgraf Nezareti de 20 Mart 1898 tarihinde, ihdas edilen Uşak-Gediz posta sürücülüğünün aylık üç yüz seksen beş kuruş olan bedelinin bütçenin ilgili kaleminden ödenmesi için Sadaret'ten izin alınması gerektiğini, Dâhiliye Nezaretine bildirdi⁴⁰. 5 Nisan 1898 tarihinde de Dâhiliye Nezareti, Sadaret'e gereğinin yapılmasını arz etti⁴¹.

Uşak kazasında demiryolunun posta hizmetlerine olan etkisi bunlarla sınırlı değildi. Nitekim Alaşehir-Uşak kazaları arasında demiryolunun faaliyete geçmesi üzerine Hüdavendigâr vilayeti, Dâhiliye Nezaretine, Alaşehir-Uşak kazaları arasındaki menzilhânelerin kaldırıldığını, Alaşehir-Kula, Eşme-

³⁷ BOA. İrade, PT. 9, 9 Mayıs 1898/17 Z 1315.

³⁸ BOA. İrade, PT. 9, 9 Mayıs 1898/17 Z 1315. İrade-i seniyye sureti için ayrıca bk. BOA. BEO. 84173, 14 Mayıs 1898/22 Z 1315.

³⁹ BOA. ŞD. 1125/26, Telgraf 1/299, 9 Mayıs 1898/17 Z 1315.

⁴⁰ BOA. ŞD. 1125/26, Telgraf 1/299, 9 Mayıs 1898/17 Z 1315.

⁴¹ BOA. ŞD. 1125/26, Telgraf 1/299, 9 Mayıs 1898/17 Z 1315. Uşak-Gediz arasındaki posta sürücülüğü daha sonraki yıllarda da varlığını sürdürdü (BOA. Y. PRK. UM. 79/81, 27 Mart 1907/12 S 1325).

Elvanlar ve Uşak-Gediz arasında üç yeni posta sürücülüğünün ihdas edilerek ihalelerinin yapıldığını, Karahisar-ı Sahip ile Uşak demiryolu istasyonlarında dörder yüz kuruş maaşlı iki posta nakliye memuru ile altı yüz kuruş maaşlı bir seyyar memurun ilaveten istihdamına ihtiyaç duyulduğunu bildirdi. Akabinde Dâhiliye Nezareti, gereğini, Posta ve Telgraf Nezaretine havale etti. Posta ve Telgraf Nezareti Muhasebesi, 3 Ocak 1898 tarihinde, bin dört yüz kuruş için bütçede karşılık olmadığını, bu sebeple bin dört yüz kuruşun, lağvedilen menzilhâneler îânâtı olan beş bin kuruştan nakledilmek suretiyle bütçenin ilgili tertibinden ödenmesi gerektiğini bildirdi. Posta ve Telgraf Nezareti Meclisi de 8 Mart 1898 tarihinde Muhasebe'nin aldığı kararı uygun bularak, Sadaret'ten izin alınmasına gerek olduğuna karar verdi⁴². Bunun üzerine Posta ve Telgraf Nezareti, 24 Mart 1898 tarihinde Dâhiliye Nezaretine, Dâhiliye Nezareti de 6 Nisan 1898 tarihinde Sadaret'e gereğini bildirdi. Sadaret, 25 Nisan 1898 tarihli tezkire ile konuyu, Şûrâ-yı Devlet'e havale etti⁴³. Şûrâ-yı Devlet, evrakı, bin dört yüz kuruşun bütçesine aktarılacağı senenin belirtilmediği gerekçesiyle iade etti. Bunun üzerine Posta ve Telgraf Nezareti, 18 Mayıs 1898 tarihinde, Sadaret'e, bin dört yüz kuruşun, 1314 senesi (13 Mart 1898-12 Mart 1899) bütçesine aktarılacağını bildirdi⁴⁴. Şûrâ-yı Devlet'in olumlu kararı üzerine de, gerekli izin verildi. Akabinde Hüseyin Hüsnü Efendi, Uşak demiryolu istasyonuna posta nakliye memuru olarak atandı⁴⁵. Aynı zamanda Uşak ve Karahisar-ı Sahip arasındaki postalar da demiryolu ile taşınmaya başlandı⁴⁶.

Uşak Telgrafhanesi ve Postanesi

Birçok kaza merkezinde olduğu gibi Uşak kasabasında da, posta ve telgraf hizmetlerinin verildiği bir telgraf ve postane binası vardı⁴⁷. Bu bina, kazanın âdeta iletişim merkezi hükmündeydi. Uşak kasabasındaki telgraf ve posta hizmetlerinin verildiği bina, zamanla harap hâle geldi. Hatta tamir edilmeyecek derecede köhneleşti. Bu sebeple tamir edilmesinden vazgeçildi. Yerine beş-altı odadan ibaret yeni bir binanın inşası kararlaştırıldı. Yapılan keşif sonucunda yeni binanın inşası için 19360 kuruşa ihtiyaç olduğu anlaşıldı. Hüdavendigâr

⁴² BOA. ŞD. 1125/31, Telgraf 1/304, 27 Haziran 1898/7 S 1316.

⁴³ BOA. ŞD. 1125/31, Telgraf 1/304, 27 Haziran 1898/7 S 1316.

⁴⁴ BOA. ŞD. 1125/31, Telgraf 1/304, 27 Haziran 1898/7 S 1316.

⁴⁵ BOA. DH. MKT. 2167/82, 19 Şubat 1899/8 L 1316; BOA. DH. MKT. 2162/14, 21 Ocak 1899/9 N 1316.

⁴⁶ BOA. Y. MTV. 188/128, 5 Nisan 1899/24 Za 1316.

⁴⁷ 1891-1892/R.1307 Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesi, Defa 18, Sene-i Maliyesi Martından Muteberdir, Matbaa-ı Vilayet, Bursa, s. 214; 1892-1893/H.1310 Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesi, Defa 19, Matbaa-ı Vilayet, Bursa, s. 367; 1898-1899/H.1316 Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesi, Defa 25, Matbaa-ı Vilayet, Bursa, s. 357; 1906-1907/H.1324 Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesi, Defa 34, Matbaa-ı Vilayet, Bursa, s. 426.

vilayeti, gereğini Dâhiliye Nezaretine bildirdi. Ancak kısa süre sonra yeni binanın planında değişikliklere gidildi. Buna göre binanın alt katının, bodrum katı olmasına, üst katında müdür, muhâbere, posta ve kavvas odaları olarak dört odanın yapılmasına karar verildi. Hüdavendigâr vilayeti, binanın yeniden tanzim ve tadil edilen haritasını, münâkasa kaimesini ve keşif defterini, Dâhiliye Nezaretine gönderdi. Hüdavendigâr vilayeti, aynı zamanda, yeni bina inşa edilinceye kadar posta ve telgraf hizmetleri için bir bina kiralanması için izin istedi. Dâhiliye Nezaretine, yeniden inşa edilecek binanın münâkasasının 18050 kuruşa gerçekleştiğini de bildirdi. Akabinde Dâhiliye Nezareti, tüm bu bilgileri ve evrakı, Telgraf ve Posta Nezaretine arz etti. Konuyu görüşen Posta ve Telgraf Nezareti, 11 Temmuz 1908 tarihinde Dâhiliye Nezaretine bilgi verdi. 18050 kuruşun *ta'mîrât-ı ebniye tertîbinde* karşılığı olduğunu bildirdi. Sarfı için Sadaret'ten izin istenmesi gerektiğini ifade etti⁴⁸. Bunun üzerine Dâhiliye Nezareti, 14 Temmuz 1908 tarihinde Sadaret'ten, konunun Şûrâ-yı Devlet'e havale edilerek, görüşülmesini istedi⁴⁹. Şûrâ-yı Devlet, Maliye Dairesi, konuyla ilgili evrakı, 22 Ağustos 1908 tarihinde müzakere etti. Uşak telgraf ve postanesinin, yeniden inşasına gerek olduğuna, 18050 kuruşun *ta'mîrât-ı ebniye tertîbinden* sarfının uygun olduğuna, gereğinin yapılmasının, Posta ve Telgraf Nezaretine bildirilmesinin Dâhiliye Nezaretine havale edilmesine karar verdi⁵⁰. Akabinde Sadaret, Dâhiliye Nezaretini bilgilendirdi⁵¹. Dâhiliye Nezareti de 9 Eylül 1908 tarihinde Posta ve Telgraf Nezaretine, bilgi verdi⁵². Böylece yeniden inşası için ihtiyaç duyulan 18050 kuruşun *ta'mîrât-ı ebniye tertîbinden* sarfı için izin alındı. Akabinde yeni telgraf ve postane binası inşa edildi.

Uşak Postanesi ve Telgrafhanesi Personeli

Uşak kazasına posta ve telgraf hizmetlerinin ifası için çeşitli memurlar tayin edildi. Kazadaki posta ve telgraf hizmetlerinin idaresi için müdür atandı. 1871-1877 yılları arasında Uşak kazası posta ve telgraf müdürü olarak Tevfik Efendi⁵³ ve Mustafa Efendi⁵⁴ görev yaptı. Zamanla posta ve telgraf personelinin

⁴⁸ BOA. ŞD. ML. 1160/53, Telgraf 2/963, 23 Ağustos 1908/25 B 1326.

⁴⁹ BOA. DH. MKT. 1268/94, 14 Ağustos 1908/14 C 1326.

⁵⁰ BOA. BEO. 254088, 3 Eylül 1908/6 Ş 1326; BOA. ŞD. ML. 1160/53, Telgraf 2/963, 23 Ağustos 1908/25 B 1326. Şûrâ-yı Devlet, Maliye Dairesi mazbatası sureti için ayrıca bk. BOA. DH. MKT. 1268/94, 14 Ağustos 1908/14 C 1326.

⁵¹ BOA. BEO. 254088, 3 Eylül 1908/6 Ş 1326.

⁵² BOA. DH. MKT. 1268/94, 14 Ağustos 1908/14 C 1326.

⁵³ 1871-1872/H.1288 Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesi, Defa 2, Matbaa-ı Vilayet-i Hüdavendigâr, Bursa, s. 106; 1872-1873/H.1289 Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesi, Defa 3, Bursa, s. 97.

⁵⁴ 1873-1874/H.1290 Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesi, Defa 4, Bursa, s. 107; 1874-1875/H.1291 Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesi, Defa 5, Matbaa-ı Vilayet, Bursa, s. 80, 102; 1875-1876/H.1292 Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesi, Defa 6, Matbaa-ı Vilayet, Bursa, s. 87; 1876-1877/H.1293 Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesi, Defa 7,

nitelik ve niceliğinde önemli değişiklikler yaşandı. 1890 yılında telgraf muhabere memuru olarak Ahmet Fazıl Efendi⁵⁵, telgrafhane çavuşu olarak İbrahim Ağa ve mûsıl⁵⁶-ı muharrerât olarak Mustafa Ağa görev yapmaktaydı⁵⁷. 1894 yılında Uşak Kazası Telgraf ve Posta İdaresinde müdür Ahmet Fazlı Efendi, muhabere memuru Ali Efendi, mûsıl-ı muharrerât Mustafa Evliya Ağa idi. Ayrıca iki tane de çavuş görevliydi⁵⁸. 1896 yılında müdür Ahmet Fazıl Efendi, muhabere memuru vekili Mazhar Efendi, mûsıl-ı muharrerât Mustafa Evliya Ağa ve Fransızca muhabere memuru Fehmi Efendi idi. Telgraf ve Posta İdaresinde iki tane de çavuş görevliydi⁵⁹. Fransızca muhabere memurunun görevi, Fransızca telgraf muhaberâtı yapmaktı⁶⁰. 1901 yılında Uşak Telgraf ve Posta İdaresinde müdür Ömer Asım Efendi, muhabere memuru Akif Efendi⁶¹, mûsıl-ı muharrerât Rıza Efendi ve nakliye memuru Fehim Efendi idi. İki de çavuş görevliydi⁶². 1902 yılında Uşak Telgraf ve Posta İdaresinde müdür Ömer

---

Bursa, s. 108; 1878-1879/H.1295 Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesi, Defa 9, Bursa, s. 106.

⁵⁵ Hüdavendigâr Vilayeti, Dâhiliye Nezaretine, Uşak muhabere memuru Ahmet Fazıl Efendi'nin, *îfâ-yı vazîfe husûsunda müşâhid olan gayret ve mesâ'îsi hasebiyle* taltifini bildirdi. Dâhiliye ve Telgraf ve Posta Nezaretleri, kendi aralarında yaptıkları muhabere neticesinde, Ahmet Fazıl Efendi'nin *râbi'a rütbesi* ile taltifini kararlaştırdı. Dâhiliye Nezareti, gereğini, 19 Mart 1893 tarihinde Sadaret'e bildirdi (BOA. DH. MKT. 3/92, 19 Mart 1893/1 N 1310).

⁵⁶ Mûsıl, *ulaştırın, vardırın* anlamındadır. Mûsıl-ı muharrerât, mektup ve sair evrakı, gönderildikleri adreslere ulaştırın, dağıtan posta görevlisidir. Bu görevi yapan posta görevlisine *müvezzî*' de denirdi (Devellioğlu, 2010, ss. 803, 926).

⁵⁷ 1890-1891/1306 Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesi, Defa 17, Sene-i Maliyesi Martı'ndan Muteberdir, Matbaa-ı Vilayet, Bursa; s. 230.

⁵⁸ 1894-1895/H.1312 Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesi, Defa 21, Matbaa-ı Vilayet, Bursa, s. 263.

⁵⁹ 1896-1897/H.1314 Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesi, Defa 23, Matbaa-ı Vilayet, Bursa, s. 258.

⁶⁰ 1896-1897/H.1314 Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesi, Defa 23, Matbaa-ı Vilayet, Bursa, ss. 420-421. 1896 yılında Uşak kazasında on sekizi erkek, on dördü kadın olmak üzere otuz iki yabancı nüfus vardı.

⁶¹ Hüdavendigâr Vilayeti, Dâhiliye Nezaretine, *hüsn-i hizmetleri görülen* Uşak telgraf ve posta müdürü Asım Efendi'nin *râbi'a*, muhabere memuru Akif Efendi'nin *hâmise* rütbesiyle taltif edilmesini, 7 Ağustos 1902 tarihinde bildirdi. Dâhiliye Nezareti, gereğini, Telgraf ve Posta Nezaretine arz etti (BOA. DH. MKT. 568/49, 27 Ağustos 1902/22 Ca 1320). Telgraf ve Posta Nezaretinin olumlu mütalaası üzerine de Dâhiliye Nezareti, gereğini, Sadaret'e arz etti (BOA. DH. MKT. 568/49, 27 Ağustos 1902/22 Ca 1320).

⁶² 1901-1902/H.1319 Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesi, Defa 28, Matbaa-ı Vilayet, Bursa, s. 223.

Asım Efendi⁶³, muhabere memuru Akif Efendi ve seyyar memuru Mehmet Fehim Efendi idi. Ayrıca iki çavuş ve bir müvezzi' görev yapmaktaydı⁶⁴. 1906 yılında ise Uşak Telgraf ve Posta İdaresinde müdür Tevfik Efendi, muhabere memuru Mazhar Efendi ve mûsıl-ı muharrerât Şükrü Efendi idi⁶⁵.

Sonuç

Sosyal değişimde, maddi kültür unsurlarının transferinin daha etkili olduğu bilinen bir husustur. 19. yüzyılda Osmanlı Devleti, Batı'dan teknoloji transferi hususunda çekimser davranmadı. Batı Avrupa'dan *ma'mûriyet-i memleket* için her türlü teknolojik yenilik transfer edildi. İstanbul bürokrasisi, teknolojik yeniliklerin askerî, idari, iktisadi, mali ve içtimai önemini, erken tarihlerde idrak etti.

Teknoloji transferinde Uşak kazası ahalisinin tutumu, oldukça dikkat çekiciydi. Ahali, teknolojik yeniliklerin gerçekleşmesi için maddi özverilerde bulundu. Ahali, bu hususta son derece *gayret-keş* ve *taleb-kâr* bir tavır sergiledi. Uşak

---

⁶³ Uşak eşrâfından Tiritzâde Mehmet Paşa ve arkadaşları, Uşak kazası telgraf ve posta müdürü Asım Efendi'yi, Hüdavendigâr vilayetine ve Dâhiliye Nezaretine şikâyet etti. Asım Efendi'nin, telgraf muhaberâtını ifşâ ettiğini, işrete mübtelâ olduğunu, görevine devam etmediğini, *vezâ'if-i me'mûriyetini mechûlü'l-ahvâl ba'zı kesâna tevdî'* eylediğini, bu sebeple *mürâsalât ve muhâberât-ı ticâriyeleri(nin) dûcâr-ı te'ehhürât* olduğunu ileri sürdüler. Bunun üzerine Asım Efendi hakkında mahallinde tahkikat yapıldı. Neticede de iddiaların doğru olduğu anlaşıldı. Akabinde Hüdavendigâr vilayeti, Asım Efendi'nin azledilmesi lüzumunu, Dâhiliye Nezaretine bildirdi (BOA. DH. MKT. 811/43, 19 Ocak 1904/1 Za 1321, lef 3). Dâhiliye Nezareti, 28 Ocak 1904 tarihinde, Posta ve Telgraf Nezaretine, Asım Efendi'nin azledilmesi gerektiğini ifade etti (BOA. DH. MKT. 811/43, 19 Ocak 1904/1 Za 1321, lef 4/1, lef 2/1). Bunun üzerine Posta ve Telgraf Nezareti, 25 Şubat 1904 tarihinde Dâhiliye Nezaretine, Uşak kazası telgraf ve posta müdürü Asım Efendi'nin, *iş'âr-ı âlî-i nezâret-penâhîleri üzerine* azledildiğini, yerine Haçin kazası telgraf ve posta müdürü Ali Rıza Efendi'nin atandığını bildirdi (BOA. DH. MKT. 811/43, 19 Ocak 1904/1 Za 1321, lef 5). Akabinde de Dâhiliye Nezareti, Hüdavendigâr vilayetine bilgi verdi (BOA. DH. MKT. 811/43, 19 Ocak 1904/1 Za 1321, lef 6/1). Asım Efendi'nin müdürlüğü esnasında, Uşak kazası telgraf ve postanesinde bir hırsızlık olayı yaşandı. Postaneye hırsızlar girdi. Hırsızlar, 27136 kuruşu çaldı. Daha sonra hırsızlar yakalandı. Çaldıkları meblağın bir kısmı geri alındı. Bu olay üzerine yapılan tahkikat neticesinde Asım Efendi'nin kusurlu olduğu anlaşıldı. Yakalanan hırsızdan geri alınamayan 13768 buçuk kuruşun, Asım Efendi'den ve kefillerinden tahsil edilmesine karar verildi. Asım Efendi'nin, ayrıca 7411 kuruş da açığı çıktı (BOA. ŞD. 1604/6, Hüdavendigâr 5/54, 2 Aralık 1909/19 Za 1327).

⁶⁴ 1902-1903/H.1320 Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesi, Defa 29, Matbaa-ı Vilayet, Bursa, s. 226.

⁶⁵ 1906-1907/H.1324 Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesi, Defa 34, Matbaa-ı Vilayet, Bursa, s. 422.

kazası ahalisi, telgraf hatlarının inşası hususunda hem talepte bulundu hem de üzerine düşen maddi fedakârlıkları yerine getirdi.

Osmanlı Devleti, posta hizmetlerinde, 19. yüzyılda önemli düzenlemeler yaptı. Posta hizmetlerini, ahalinin de hizmetine sundu. Posta Nezaretinin kurulmasıyla birlikte ahali, posta hizmetlerinden faydalanmaya başladı (Yazıcı, 1995, s. 25). Böylece evrak, emanet akçesi ve eşya; hem devlet hem de ahali için taşınmaya başlandı. Menzilhaneler ve tatar postası sürücüleri vasıtasıyla yürütülen posta hizmetleri, demiryollarından etkilendi. Demiryolu hatlarının faaliyete geçmesini müteakip, postalar, *şimendüfer katarları* ile taşınmaya başlandı. Zira demiryolları ile posta taşımacılığı, hem daha güvenli hem daha ucuz ve hızlı idi. Bu çerçevede Uşak kazasındaki posta hizmetlerinde de önemli değişiklikler yaşandı. 1898 yılından itibaren Alaşehir-Uşak kazaları arasındaki menzilhaneler kaldırıldı. Postalar, demiryolu ile taşınmaya başlandı.

Telgraf hatlarının inşası ile birlikte bilgi ve haber akışı hızlandı. Yani, telgraf, zamanı görece uzattı. Merkezîyetçi bir taşra idare anlayışını benimseyen Osmanlı merkezî idaresi, telgraf ve posta hizmetlerinden azami istifade etmeye çalıştı. Osmanlı Devleti açısından posta ve telgraf hizmetlerinin idari, iktisadi, askerî, mali, ticari son derece farklı ve önemli işlevleri vardı. Söz konusu hizmetlerin ahali açısından ticari, iktisadi ve idari faaliyetlerindeki önemi ise aşikârdı. Artık, idari ve ticari merkezlerle, daha kısa sürede ve daha hızlı ulaşmak mümkün hâle geldi. Bununla birlikte telgraf ve posta hizmetleri, devletin iş yükünü de arttırdı. Artık merkeze daha hızlı ulaşabilen ahali, aynı zamanda talep ve şikâyetlerini de arttırdı.

Uşak kazasında telgraf, şikâyet kültürünün gelişmesine önemli katkılarda bulundu. Şikâyet, haklı gerekçelere dayandığı müddetçe devleti, topluma yaklaştıran müspet bir unsurdur. Ancak aksi takdirde devleti, toplumdaki uzaklaştıran bir işleve sahiptir. Uşak kazasında şikâyet mekanizması, haklı gerekçelerle kullanılmakla birlikte, suistimal de edildi. Ahali, özellikle de eşrâf, çeşitli sebeplerle mahallî memurları şikâyet etti. Zamanla şikâyet kültürü, gelişti ve mütemedi bir nitelik kazandı. Uşak kazası kaymakamları arasında, şikâyet konu edilmeyen yok gibiydi. Hatta şikâyet kültürünün de etkisiyle Osmanlı Devleti, Uşak kazasında, on yıllık bir dönemde, yaklaşık yirmi kaymakamı veya kaymakam vekilini değiştirmek zorunda kaldı. Makul gerekçelere dayanmayan şikâyet kültürü, zamanla merkezin nazarında Uşak kazasının olumsuz bir imaj kazanması sonucunu da beraberinde getirdi. Zira 20. yüzyıl başlarında İstanbul'un, liva ve vilayet memurlarının nazarında Uşak kazası, *sızıldının eksik olmadığı bir mahall* hâline geldi. Bu olumsuz imaj, arşiv belgelerinin satır aralarına çeşitli şekillerde yansdı. Uşak kazası, *sa'bü'l-idâre, müşkilü'l-idâre* bir kaza olarak tavsif edilir hâle geldi. Haksız şikâyetlerin de etkisiyle Uşak kazasındaki devlet memurları, özellikle kaymakamlar, *idareten görülen lüzum üzerine* sık sık azledildiler. Telgrafın da etkisi ile şikâyet mekanizması, sadece

devlet memurları hakkında işletilmedi. Ahali, *zulm ve te'addiyâtı* sebebiyle mahallî eşrafı da sık sık şikâyet etti. 1870-1912 yılları arasında ağır vergi yükü altında, son derece zor şartlarda *idâme-i hayat* eden ahali, gördüğü haksız muameleler karşısında eşrafı, sık sık şikâyet etti. Kısaca telgraf ve posta hizmetlerinin, Uşak kazası ahalisine çeşitli etkileri söz konusu oldu.

Kaynakça

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (İstanbul)

Sadâret Mektubî Kalemi, Mühimme Kalemi (Odası) Belgeleri

A. MKT. MHM. 372/21, 6 Ocak 1867/29 Ş 1283.

Bâb-ı 'Âlî Belgeleri, Bâb-ı 'Âlî Sadâret Dairesi Kalemlerine Ait Belgeler, Sadâret Mektûbî Kalemi Umûm Vilayet Yazışmalarına Ait Belgeler

A. MKT. UM. 468/47, 28 Nisan 1861/17 L 1277.

Bâb-ı 'Âlî Evrak Odası Belgeleri

BEO. 18771, 5 Ağustos 1893/22 M 1311; BEO. 254088, 3 Eylül 1908/6 Ş 1326; BEO. 84173, 14 Mayıs 1898/22 Z 1315.

Bâb-ı 'Âlî Evrak Odası Defterleri, Ayniyat Defterleri

BEO. Ayniyat Defteri (AYN. d), 1005; BEO. Ayniyat Defteri (AYN. d), 1008.

Dâhiliye Nezâreti Belgeleri, İdari Kısım Belgeleri

DH. İD. 119-2/72, 4 Mart 1912/15 Ra 1330.

Dâhiliye Nezâreti Belgeleri, Dâhiliye Nezâreti Mektûbî Kalemi

DH. MKT. 2167/82, 19 Şubat 1899/8 L 1316; DH. MKT. 2162/14, 21 Ocak 1899/9 N 1316; DH. MKT. 1182/31, 13 Temmuz 1907/2 C 1325; DH. MKT. 1268/94, 14 Ağustos 1908/14 C 1326; DH. MKT. 2009/126, 12 Ekim 1892/20 Ra 1310; DH. MKT. 2057/30, 1 Mart 1893/12 Ş 1310; DH. MKT. 214/62, 11 Mart 1894/4 N 1311; DH. MKT. 2171/112, 28 Şubat 1899/17 L 1316; DH. MKT. 2299/36, 24 Ocak 1900/22 N 1317; DH. MKT. 2661/33, 17 Kasım 1908/22 L 1326; DH. MKT. 3/92, 19 Mart 1893/1 N 1310; DH. MKT. 568/49, 27 Ağustos 1902/22 Ca 1320; DH. MKT. 710/50, 19 Mayıs 1903/21 S 1321; DH. MKT. 811/43, 19 Ocak 1904/1 Za 1321.

Bâb-ı 'Âlî Belgeleri, Bâb-ı 'Âlî Sadâret Dairesi Kalemlerine Ait Belgeler, Hazine-i Evrâk Müdürlüğü, İrâdeler, Dâhiliye

İrade, Dâhiliye, 43437, 14 Aralık 1870/20 N 1287.

Bâb-ı 'Âlî Belgeleri, Bâb-ı 'Âlî Sadâret Dairesi Kalemlerine Ait Belgeler, Hazine-i Evrâk Müdürlüğü, İrâdeler, Meclis-i Vâlâ

İrade, Meclis-i Vala, 21174, 4 Temmuz 1862/6 Muharrem 1279.

Bâb-ı 'Âlî Belgeleri, Bâb-ı 'Âlî Sadâret Dairesi Kalemlerine Ait Belgeler, Hazine-i Evrâk Müdürlüğü, İradeler, Posta ve Telgraf

İrade, PT. 9, 9 Mayıs 1898/17 Z 1315.

Bâb-ı Âlî Belgeleri, Meclis-i Vâlâ Riyâseti Belgeleri

MVL. 583/32, 17 Şubat 1859/14 B 1275; MVL. 630/18, 15 Haziran 1862/17 Z 1278.

Bâb-ı Âlî Belgeleri, Şûrâ-yı Devlet Belgeleri

ŞD. 1125/31, Telgraf 1/304, 27 Haziran 1898/7 S 1316; ŞD. 1125/26, Telgraf 1/299, 9 Mayıs 1898/17 Z 1315; ŞD. 1535/57, Hüdavendigâr 1/237, 23 Ağustos 1872/18 C 1289; ŞD. 1604/6, Hüdavendigâr 5/54, 2 Aralık 1909/19 Za 1327; ŞD. 2395/17, Dersaadet 1/843, 18 Ekim 1871/3 Ş 1288; ŞD. DH. 2454/13, Dersaadet 6/1213, 23 Mayıs 1882/5 B 1299; ŞD. ML. 1160/53, Telgraf 2/963, 23 Ağustos 1908/25 B 1326; ŞD. 1148/20, Telgraf 2/267, 24 Ocak 1905/18 Za 1322.

Yıldız Sarayı Arşivi Belgeleri, Mütenevvî Maruzat Evrakı

Y. MTV. 188/128, 5 Nisan 1899/24 Za 1316.

Yıldız, Perakende Evrakı, Umum Vilayetler Tahrirâtı

Y. PRK. UM. 79/81, 27 Mart 1907/12 S 1325.

Salnameler

1871-1872/H.1288 Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesi, Defa 2, Matbaa-ı Vilayet-i Hüdavendigâr, Bursa; 1872-1873/H.1289 Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesi, Defa 3, Bursa; 1873-1874/H.1290 Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesi, Defa 4, Bursa; 1874-1875/H.1291 Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesi, Defa 5, Matbaa-ı Vilayet, Bursa; 1875-1876/H.1292 Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesi, Defa 6, Matbaa-ı Vilayet, Bursa; 1876-1877/H.1293 Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesi, Defa 7, Bursa; 1878-1879/H.1295 Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesi, Defa 9, Bursa; 1883-1884/H.1301 Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesi, Defa 12, Feraizcizade Matbaası, Bursa; 1890-1891/1306 Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesi, Defa 17, Sene-i Maliyesi Martı'ndan Muteberdir, Matbaa-ı Vilayet, Bursa; 1891-1892/R.1307 Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesi, Defa 18, Sene-i Maliyesi Martından Muteberdir, Matbaa-ı Vilayet, Bursa; 1892-1893/H.1310 Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesi, Defa 19, Matbaa-ı Vilayet, Bursa; 1894-1895/H.1312 Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesi, Defa 21, Matbaa-ı Vilayet, Bursa; 1896-1897/H.1314 Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesi, Defa 23, Matbaa-ı Vilayet, Bursa; 1898-1899/H.1316 Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesi, Defa 25, Matbaa-ı Vilayet, Bursa; 1901-1902/H.1319 Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesi, Defa 28, Matbaa-ı Vilayet, Bursa; 1902-1903/H.1320 Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesi, Defa 29, Matbaa-ı Vilayet, Bursa; 1906-1907/H.1324 Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesi, Defa 34, Matbaa-ı Vilayet, Bursa; 1907-1908/H.1325 Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesi, Defa 34, Matbaa-ı Vilayet, Bursa.

Araştırma Eserleri

- Ata, B. (1997). *The Transfer of Telegraphy Technology to the Ottoman Empire in XIXth Century*. Boğaziçi University, Master of Arts in History, Istanbul.
- Çakmak, B. (2008). *Osmanlı Modernleşmesi Bağlamında Bir Batı Anadolu Kazasında Sosyo-Ekonomik Yapı: Uşak (1876-1908)*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Davison, R. H. (2004). Osmanlı İmparatorluğu'nda Elektrikli Telgrafın Kurulması. *Osmanlı Türk Tarihi (1774-1923)* (M. Moralı, Çev.) içinde (ss. 193-232), İstanbul: Alkım Yayınevi.

- Devellioğlu, F. (2010). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Halaçoğlu, Y. (1995). Klasik Dönemde Osmanlılarda Haberleşme ve Yol Sistemi. (E. İhsanoğlu ve M. Kaçar, Ed.), *Çağını Yakalayan Osmanlı* içinde (ss. 13-21). İstanbul: IRCICA Yayınları.
- İnalçık, H. (1996). Osmanlılar'da Batı'dan Kültür Aktarması Üzerine. *Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi* içinde (ss. 425-430). İstanbul: Eren Yayıncılık.
- Kaçar, M. (1995). Osmanlı Telgraf İşletmesi. (E. İhsanoğlu ve M. Kaçar, Ed.), *Çağını Yakalayan Osmanlı* içinde (ss. 45-120). İstanbul: IRCICA Yayınları.
- Koloğlu, O. (1995). Yeni Haberleşme ve Ulaşım Tekniklerinin Osmanlı Toplumunu Etkileyişi. (E. İhsanoğlu ve M. Kaçar, Ed.), *Çağını Yakalayan Osmanlı* içinde (ss. 597-608). İstanbul: IRCICA Yayınları.
- Mustafa İhsan. (1308). *Posta Rehberi*. İstanbul.
- Orhonlu, C. (1967). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Derbent Teşkilatı*. İstanbul.
- Yazıcı, N. (1985). Tanzimat Dönemi'nde Osmanlı Posta Örgütü. *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi* içinde (Cilt 6, ss. 1636-1651). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yazıcı, N. (1992). Tanzimat'ta Haberleşme ve Kara Taşımacılığı. *OTAM*, 3, 333-377.
- Yazıcı, N. (1995). Posta Nezaretinin Kuruluşu. (E. İhsanoğlu ve M. Kaçar, Ed.), *Çağını Yakalayan Osmanlı* içinde (ss. 23-43). İstanbul: IRCICA Yayınları.

Ekler

Ek I. Alaşehir ile Uşak arasında demiryolunun faaliyete geçmesi sebebiyle Alaşehir-Uşak arasında postanın demiryolu ile taşınması ve Eşme-Elvanlar ile Kula-Alaşehir arasında yeni tatar sürücülüklerinin ihdas edilmesi hakkında Şûrâ-yı Devlet Mâliye Dâ'iresi mazbatası

Şûrâ-yı Devlet
Mâliye Dâ'iresi

'Aded

52

Telgraf ve Posta Nezâreti Meclisinden tanzîm ve cânib-i nezâretten bâ-tezkire Dâhiliye Nezâretine irsâl olunub nezâret-i müşârünileyhânın 15 Şa'bân sene 315 târîh ve dört bin otuz bir numarolu tezkiresiyle Şûrâ-yı Devlete havâle buyurulan mazbata Mâliye Dâ'iresinde kırâ'at olundu Me'âlinde temdîd idilmekde olan Karahisâr timuryolunun Alaşehirle 'Uşşâk kısmında katarlar âmed-şod eylemekde olmasıyla Alaşehirden Kula ve Eşme tarîkleriyle 'Uşşâka kadar haftada bir def'a gidüb gelmekde olan tatar postasının ba'demâ bu katarlar hergün sevk ve te'âtîsi lâzım geleceğinden ve bu hâlde mezkûr tatar tarîki sürücülüğünün üç yüz on üç senesi Eylülü ibtidâsından i'tibâren lagvıyla Alaşehirden Kula ve Elvanlar mevkîfindan Eşmeye kadar ihdâs idilen birer mükèffèl sürücülüğün lede'l-munâkasa bunlardan Alaşehirle Kula idâresi sürücülüğü dört yüz ve Eşme ile Elvanlar beynindeki sürücülüğün de yüz gurusu i'ânât-ı şehriye ile tâlibleri 'uhdesinde takarrür itdiği Aydın Posta ve Telgraf Başmüdiriyyetinden bildirildiğinden ve mebâliğ-i mezkûreye tertîb-i mahsûsundan karşılık ifrâzı mümkün olduğundan bahsle ifâ-yı muktezâsı istizân olunmuş ve gösterilen lüzûma nazaran mezkûr sürücülüklerin ihdâsı münâsib görünmüş olduğundan ol vechle icrâ-yı icâbâtıyla berâber lagv idilen mezkûr tatar tarîki sürücülüğünden dolayı tasarruf idilmiş olan masrafın her kaç guruşdan i'bâret ise usûlen hazîne-mânde idilmesi iktizâ ideceğinin nezâret-i müşârünileyhâya li-eclü't-tebliğ Dâhiliye Nezâretine havâlesi tezekkür kılındı ol bâbda emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir fi 24 Şevvâl sene 315 ve fi 5 Mart 1314 Şûrâ-yı Devlet Mâliye Dâ'iresi Re'îsi Â'zâdan Şerîf Abdullah Paşa bulunmadı Â'zâdan Lütî Efendi bulunmadı Â'zâdan Rıza Bey nâ-mizâc Â'zâdan Â'zâdan Â'zâdan Â'zâdan Â'zâdan Â'zâdan Â'zâdan 'Azîz Bey me'mûren taşrada Â'zâdan Â'zâdan Â'zâdan Sâmî Bey bulunmadı Â'zâdan Mansûr Paşa bulunmadı Â'zâdan

BOA. İrade, PT. 9, 9 Mayıs 1898/17 Z 1315.

Ek II. Alaşehir ile Uşak ve Karahisar-ı Sahib arasında demiryolunun faaliyete geçmesi sebebiyle postaların demiryolu ile taşınmasına karar verilmesinden dolayı dörder yüz kuruş maaşlı iki tane posta nakliye memuru ve altı yüz kuruş maaşlı bir tane seyyar memur tayini hakkında Posta ve Telgraf Nezareti Meclisi'nin mazbatası

Posta ve Telgraf Nezâreti Meclisi
'Aded
6739

Alaşehir şimendüferinin 'Uşşâka kadar ilerülemesinden dolayı cihet-i mezkûrede artık idâmesinden istignâ hâsıl olan ba'zı mahaller menzilhânelerinin lagvıyla ba'demâ dahi îcâb-ı hâl ve mevâki'e göre oralarda postaların muntazaman nakl ve te'âtîsi esbâbının istikmâli hakkında cereyân iden muhâberât üzerine Hüdavendigâr Başmüdüriyetinden evvel ve âhar tevârüd eyleyen muhârrerât-ı cevâbiyye me'âllerine nazaran mezkûr şimendüferle nakliyât icrâ olunan mahaller menzilhânelerinin lagvıyla birkaç mahall için mükeffell sürücülükler ihdâsına ve 'Uşşâk ve Karahisâr merkezlerine de dörder yüz guruş ma'âşlarla iki nefer posta nakliye me'mûrıyla altı yüz guruş ma'âşla da bir nefer seyyâr me'mûrünün 'ilâveten ta'yînlerine lüzûm gösterildiği anlaşılmış ve ol bâbda muhâsebeden yazılan on bir bin beş yüz otuz beş numero ve fî 22 Kânûn-ı evvel sene 313 târîhlü derkenârda bu üç nefer me'mûra i'tâsı lâzım gelen cem'an bin dört yüz guruşa mürettebâtı meyânında karşılık olmadığından ber-minvâl-i ma'rûz lagv idilen menzilhâneler i'ânâtı bulunan beş bin guruşdan münâkaleten îfâsı iktizâ eylediği dermiyân olunmuş ve üç mevki'de muhaddes posta sürücülüklerinden ikisi mukaddemce Bâb-ı 'Âlî cânib-i sâmisinden istîzân kılınmış olduğu gibi digeri de derdest istîzân bulunmuş olmağla şu hâlde me'mûrîn-i mûmâileyhin târîh-i istihdâmlarından mu'teber olmak üzere zikr olunan bin dört yüz guruşdan iki nefer nakliye me'mûru ma'âşı için sekiz yüz guruşun büdcenin ikinci kısmının dördüncü faslının on dördüncü maddesinde muharrer menzilhâneler tertîbinden kısm-ı mezkûrun üçüncü faslının beşinci maddesine ve seyyâr me'mûru ma'âşı için de altı yüz guruşun kısm ve fasl-ı mezkûrun altıncı maddesine icrâ-yı münâkalesiyle îfâ-yı muktezâsına müsâ'ede buyurulması husûsunun Bâb-ı 'Âlî cânib-i sâmisine 'arz ve inhâsî tezekkür kılındı Ol bâbda emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir fî 15 Şevvâl sene 315 ve fî 24 Şubat sene 313 Nâzır Re'îs Vekîli Muhâsebeci Mektûbcı Â'zâ Posta Müdüri Tercüme-i Mühimme Kalemi Müdüri Müfettiş-i 'Umûmî Sicill Müdüri Â'zâ Kontrol Müdüri Mütercim Â'zâ Â'zâ Â'zâ Başkâtib

ŞD. 1125/31, Telgraf 1/304, 27 Haziran 1898/7 S 1316.

Ek III. Uşak telgraf ve postahanesinin yeniden inşası hakkında Posta ve Telgraf

Nezareti Meclisi'nin mazbatası
 Posta ve Telgraf Nezâreti Meclisi
 'Aded
 1892

Ta'mîr kabûl itmeyecek derecede dũcâr-ı harâbî olan 'Uşşâk telgrafhânesinin ta'mîrinden ise on dokuz bin üç yüz altmış guruşla beş altı odadan 'ibâret olarak lüzûm-ı inşâsı Hüdavendigâr Başmüdüriyetinden evvelce vârid olan inhâda beyân kılınmış ise de mahall-i mezkûrda altı bodrum olarak bir satih üzerine müdür, muhâbere, posta kavvas odalarını hâvî olmak üzere dört odalı bir binânın inşası maksadı te'mîne kâfi olacağından ana göre ta'dîlen haritasının tanzîm ve keşf ve münâkasasının icrâsıyla netîcesinin izbârı ve ol vakte kadar da icâre-i şehriye ile telgrafhânenin diğer mahalle nakli lüzûmu iş'âr idilmiş idi Bu kere başmüdüriyet-i mezkûreden altı yüz dört numero ve 13 Şubat sene 323 târihlü inhâ ile vârid olan harita ve keşifnâme ve münâkasa kâ'imesi ve meclis-i idâre mazbatasına nazaran mahall-ı mezkûrda dört odalı bir telgrafhânenin ma'amüştemilât 'inde'l-münâkasa hakîkî on sekiz bin elli guruşla inşâsı takarrür idüb tenziline de başka tâlib zuhûr itmediği anlaşılmış ve muhâsebeden yazılan derkenârda meblâğ-ı mezbûra sene-i hâliyye ta'mîrât-ı ebniyye tertîbinden karşılık tedârüki mümkün olduğu ifâde olunmuş ve dört kıt'adan 'ibâret olan evrâk-ı müteferri'ası yine i'âde buyurulmak üzere leffen 'arz ve takdîm kılınmış olmağla meblağ-ı mezbûrun 'ale'l-usûl sarfiyla icrâ-yı icâbına müsâ'ede buyurulmak bâbında emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir fi 22 Nisan sene 1324 Nâzır Re'îs Vekîli Muhâsebeci Mektûbcı Â'zâdan Fabrika Kontrol Hey'eti Re'îsi hasta Â'zâdan Muhâberât-ı 'Umûmiye Müdüri Â'zâ Â'zâ Â'zâ Â'zâ Â'zâ Â'zâ Â'zâdan Posta Müdüri Â'zâ Â'zâdan Kontrol Kalemi Müdüri Â'zâ Â'zâ Gayr-i müdâvim Â'zâ

ŞD. ML. 1160/53, Telgraf 2/963, 23 Ağustos 1908/25 B 1326.